

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **“МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ У ТВОРАХ
ДОРІС МЕЙ ЛЕССІНГ”**

Виконала: магістрантка 2 курсу
групи Ang1-M22
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)
за освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)
Старобранська Олена Сергіївна

Керівник: **Мельник І. В.**,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Рецензент: **Трофименко А. О.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов,
завідувач кафедри іноземних мов

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1 Поняття стилю та його види.....	6
1.2 Художній стиль та його ознаки.....	9
1.3 Лексико-стилістичні особливості художнього тексту.....	18
1.3.1. Лексичні особливості.....	25
1.3.2. Стилiстичні особливості.....	34
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У РОМАНАХ ДОРІС МЕЙ ЛЕССІНГ «МАРТА КВЕСТ» ТА «МІСТО ЗА ЧОТИРМА БРАМАМИ».....	42
2.1. Особливості індивідуального стилю Доріс Мей Лессінг.....	42
2.2. Романи «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами»: лінгвістичний підхід.....	48
2.3. Мовні особливості романів «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами».....	54
2.4. Стилiстичні засоби у романах Доріс Мей Лессінг.....	61
Висновки до розділу 2.....	65
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	77
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Лексика – динамічна система, для якої здатність розвиватися є природним способом її існування. Водночас це складний багатоаспектний феномен, дослідження якого у межах лінгвістики не може бути вичерпним. Кожному стилю мови притамане використання різних типів лексики. Художній стиль — це унікальний спосіб вираження автора через використання різноманітних лексичних та стилістичних засобів у літературному творі. Лексико-стилістичні засоби включають в себе слова, вирази, образи, фразеологізми, а також різні стилістичні прийоми, такі як метафори, алегорії, порівняння та інші літературні прийоми, що надають тексту художність, виразність та емоційність.

Лексичні та стилістичні особливості англійської мови досліджувалися у працях таких вчених, як І. Коломієць, Н. Бондарєва, П. Дудик, М. Зарицький, О. Рижко, Д. Ганич, І. Олійник, В. Чабаненко, Л. Войналович, Л. Єфімов, К. Лотоцька, О. Калита, О. Сніговська, Н. Проходовська, Ю. Дяченко, О. Ясинецька, М. Іваницька, В. Боднар, Т. Оніані, І. Сіняговська, Л. Струганець, І. Грицай, Дж. Сінклер, А. Стенфорд та багатьох інших.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальними тенденціями лінгвістики до вивчення мовно-стилістичних засобів англійської мови. Актуальність нашого дослідження полягає у необхідності дати цілісну інтерпретацію поняття лексичних та стилістичних засобів, виокремити основні їхні особливості та проаналізувати специфіку функціонування мовно-стилістичних засобів у творах Доріс Мей Лессінг.

Мета роботи – обґрунтувати основні ознаки мовно-стилістичних засобів в англійській мові та простежити специфіку функціонування мовно-стилістичних засобів у романах Доріс Мей Лессінг «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами».

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**:

- 1) проаналізувати поняття стилю та його види;
- 2) окреслити ознаки художнього стилю;

- 3) розглянути лексичні особливості англійської мови;
- 4) вивчити стилістичні засоби в англійській мові;
- 5) дослідити особливості індивідуального стилю англійської письменниці Доріс Мей Лессінг;
- 6) проаналізувати мовні особливості романів «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами»;
- 7) дослідити стилістичні засоби у романах Доріс Мей Лессінг.

Об'єктом дослідження є романи Доріс Мей Лессінг «Марта Квест» та «Місто з чотирма брамами». **Предмет дослідження** визначено мовно-стилістичні засоби у творах Доріс Мей Лессінг.

Методи дослідження. Для реалізації мети та основних наукових завдань застосовано такі методи дослідження:

- 1) дедуктивно-індуктивний метод, який був застосований для вивчення теоретичних джерел;
- 2) описовий метод, що використовувався для опису результатів дослідження, а також застосовувався при написанні теоретичної частини;
- 3) метод суцільної вибірки, за допомогою якого було зібрано фактичний матеріал дослідження;
- 4) метод математичних підрахунків – для встановлення відсоткового співвідношення прикладів та визначення найбільш використовуваних лексичних та стилістичних засобів в англійській мові.

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні мовно-стилістичних засобів англійської мови та визначенні способів їхнього прояву у творах художньої літератури. Основні тези та висновки сприяють глибшому розумінню суті лексичних та стилістичних засобів англійської мови та їхнього впливу на виразність та значущість літературних текстів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в подальшому дослідженні мовно-стилістичних засобів англійської мови. Результати нашого дослідження можуть бути застосовані при

написанні наукових робіт та в якості джерела додаткової інформації для досліджень із суміжних тем.

Апробація результатів роботи здійснена на XI Міжнародній студентській інтернет-конференції «Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти» (3-7 квітня 2023 р.). Основні положення й результати дослідження висвітлено у публікації “Мовностилістичні засоби та способи їх відтворення у перекладі” <https://drive.google.com/file/d/1SDPuzeum5ECutz0aspx5hkEP-AsVfDrf/view>

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Загальний обсяг роботи – 91 сторінка

ВИСНОВКИ

Завдяки виконанню роботи та вибору правильних методів дослідження усі завдання нашої роботи було виконано – було досягнуто мети та сформульовано ряд висновків.

Художній стиль характеризується індивідуальністю, зокрема у процесі вибору мовних та стилістичних засобів. Основною мовною особливістю художнього тексту є емоційно-образна лексика, адже вона представлена різноманітними функціональними стилями, різноманітним фразеологізмом та ідіом. Художній стиль доволі чітко висвітлює індивідуальність письменника, оскільки він побудований на попередньому відборі мовних засобів з ціллю формування літературних художніх текстів.

Лексика сучасної англійської мови складається з комплексу взаємозалежних елементів, котрі постійно змінюються. Сьогодні існують різноманітні способи диференціації словникового складу англійської мови. Загалом, відповідно до сфери вживання словниковий склад англійської мови поділяють на стилістично нейтральну та стилістично забарвлену лексику. До першої групи входять слова, які обмежені у вживанні певним стилем, галуззю застосування. Як правило, вони характеризуються додатковим відтінком, експресією та емоційною оцінкою. Стилістично маркована лексика складається з книжної лексики (конфесійна, наукова, офіційно-ділова, художньо-поетична та публіцистична лексика), а також лексики усного мовлення (емоційно-експресивна (емотивна), розмовна та просторічна лексика).

Для вираження стилістично маркованої лексики в англійській мові часто вживаються такі стилістичні прийоми та засоби, як: 1) фігури заміщення (фігури кількості: гіпербола, мейозис, літота; фігури якості: метонімія, синекдоха, перифраз, евфимізм, метафора, антономазія, персоніфікація, алегорія, іронія, епітет); 2) фігури суміщення (фігури тотожності: порівняння, синоніми-замісники, уточнюючі синоніми; фігури протилежності: антитеза, оксюморон; фігури нерівності: градація, антиклімакс, каламбур, зевгма).

Мовні та стилістичні особливості художніх текстів ставали об'єктом дослідження різних вчених, зокрема лінгвістів. Науковці доводять, що художній твір містить в собі властиві для нього лінгвостилістичні компоненти. Основну роль у художньому творі займають стилістичні засоби, а саме порівняння, метафори, епітети, персоніфікації, гіперболи тощо.

Авторський стиль Доріс Мей Лессінг побудовани на різних аспектах. Важливим є те, що авторка у своїх романах має на меті відобразити цивілізацію, котра розкололася. Для ілюстрування цих подій письменниця часто використовує глибокий скептицизм та критику. Її твори характеризуються неабиякою емоційністю, у той же час відображаючи проникливий розум мисткині. Доріс Мей Лессінг часто здійснює експерименти з формою своїх творів. Вони наділені політичною та соціальною тематикою, оскільки письменниця ілюструє у них різноманітні соціальні проблеми.

У ході дослідження було простежено, що романи Доріс Мей Лессінг стають об'єктом дослідження багатьох учених, проте досі недостатньо уваги було приділено аналізу лексико-стилістичних особливостей таких творів, як «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами». У своїх романах письменниця використовує мову, яка характерна для того періоду, який вона описує. Як і будь-які художні твори, обрані для аналізу романи включають в себе ряд лексичних та стилістичних засобів, що детальніше розглянемо у наступній частині нашої роботи.

Доріс Мей Лессінг у романі «Марта Квест» використовує такі теми, як соціальні контрасти та жіноча рівноправність. Роман «Місто за чотирма брамами» характеризується розширенням до антиутопії та наукової фантастики, висвітлюючи непрості часи комуністичного режиму та післявоєнного Лондону.

У межах нашого дослідження було виявлено приклади лексичних особливостей у романах Доріс Мей Лессінг «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами». Таким чином, їх було поділено на: 1) лексику з позитивним, негативним або амбівалентним забарвленням; 2) лексику за сферою вживання:

загальноживану (стилістично нейтральну), нейтральну лексику, виробничо-професійну лексику, науково-термінологічну лексику, суспільно-політичну лексику, емоційно-забарвлену лексику; 3) сучасну та застарілу лексику; 4) емоційно забарвлену та нейтральну лексику; 5) власні назви, слова-символи та слова-реалії. Приклади лексичних та стилістичних засобів з нашої вибірки було поділено на стилістично-нейтральну та стилістично-забарвлену лексику. Стилiстично-забарвленi слова було подiлено вiдповiдно до засобiв, за допомогою яких вони можуть виражатися (гiпербола, метафора, персонiфiкацiя, епiтети, вульгаризми, порiвняння).

Отже, у поді дослідження ми:

- розглянули лексичні особливості англійської мови;
- вивчили стилістичні засоби в англійській мові;
- простежили лінгвістичні та стилістичні особливості англомовних художніх творів як об'єкт мовознавчих досліджень;
- дослідили особливості індивідуального стилю творів англійської письменниці Доріс Мей Лессінг;
- виявили особливості дослідження романів «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами» у наукових розвідках лінгвістів;
- проаналізували мовні особливості романів «Марта Квест» та «Місто за чотирма брамами»;
- дослідили стилістичні засоби у романах Доріс Мей Лессінг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боднар В. Тексти лекцій з дисципліни «Стилістика англійської мови» для студентів IV курсу. Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2008. 80 с.
2. Бондарева Н. О. Стилістика української мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Четверта хвиля, 2010. 248 с.
3. Визначення поняття «епітет». URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 20.05.2023).
4. Войналович Л. Стилістичні особливості англomовного рекламного тексту. Житомир : 8 с. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/28015/1/стаття%20Войналович%20Л%20П%20%20Херсон%202018.pdf> (дата звернення: 20.05.2023).
5. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
6. Грицай І. Диференціація лексики у телевізійних ЗМІ. URL : http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/04_%20Grytsai_dyferenziazia.pdf (дата звернення: 18.05.2023).
7. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. Київ : Академія, 2005. 368 с.
8. Дяченко Ю. Німецько-український художній переклад: від Франка до Стуса. URL : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gnFeRD6ar3cJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Mikks_2013_2_19.pdf+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 09.05.2023).
9. Єфімов Л. П. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз. Вінниця : Нова Книга, 2004. 240 с.

10. Загнітко А. Лінгвістика тексту: теорія і практикум. Донецьк : Юго-Восток, 2007.
11. Зарицький М. С. Стилістика сучасної української мови: навчальний посібник. Київ : Парламентське видавництво, 2001. 156 с.
12. Іваницька М. Л. Структура мовної особистості перекладача художньої літератури як інтердисциплінарна категорія / Нова філологія. 2012. № 3. С. 12-21.
13. Калита О. Стилістичний аналіз художнього тексту за мовними рівнями. *Диво*. 2015. С. 47-49. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18464/DYVOSLOVO-04%2715kalyta.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 20.05.2023).
14. Коломієць І. Стилістика мовних одиниць: лексична стилістика, стилістична фразеологія. Умань : Візаві, 2021. 108 с.
15. Куц М. Аналіз лінгвістичних особливостей твору Урсули К. Ле Гуїн “The wizard of the Earthsea”. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. 2020. Вип. 2 (20). С. 196-203. URL : <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/20.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).
16. Ларічкіна О. Лінгвостилістичні особливості дитячої літератури на матеріалі твору Гектора Мало «Без сім'ї». URL : <https://core.ac.uk/download/14057195.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).
17. Лисенко Н. Специфіка художнього слова і його функціональні вияви в українській літературі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. Дрогобич : Посвіт, 2012.
18. Лотоцька К. Стилістика англійської мови: навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 254 с.
19. Луцик В. Виміри творчості Доріс Лессінг : жанрова парадигма малої прози 50-70-х рр. ХХ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2012. Вип. 3. С. 321-329. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2012_3_41 (дата звернення: 18.05.2023).

20. Мірошниченко Л. Ф. Паратекст і його функції у романі Доріс Лессінг «Ущелина». *Іноземна філологія*. 2012. Вип. 124. С. 269-277. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/infil_2012_124_36. (дата звернення: 18.05.2023).
21. Проходовська Н. Проблеми перекладу німецької художньої літератури. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2791> (дата звернення: 09.05.2023).
22. Рижко О. М. Практична стилістика: навчальний посібник. Київ : НАУ, 2010. 320 с.
23. Сидоренко І. Композиційно-стилістичні особливості п'єси Артура Міллера «Смерть комівояжера». 12 с. URL : http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/sydorenko_kompozycijno-stylistychni.pdf (дата звернення: 18.05.2023).
24. Сіняговська І. Порівняльна стилістика англійської та української мови. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2018. 60 с.
25. Сніговська О. В. Особливості перекладу англійських і новогрецьких Економічних багатокомпонентних термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 61. 2016. С. 329–332.
26. Стилістичні особливості художнього тексту. URL : <https://studfile.net/preview/5721092/page:3/> (дата звернення: 20.05.2023).
27. Струганець Л. Лексика на перетині наукових парадигм : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 212 с.
28. Удовіченко Г. Мова художнього твору як предмет мовностилістичного дослідження. *Вісник Запорізького національного університету*. Філологічні науки. № 1 (2021). С. 170-175. URL : http://elibrary.donnuet.edu.ua/2384/1/Udovichenko_Bulletin%20of%20Zaporizhzhia%20National%20University.%20Philological%20Sciences.pdf (дата звернення: 18.05.2023).
29. Художній стиль (мова прозових творів). URL : <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/reg/2a-1.pdf> (дата звернення: 20.05.2023).

30. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запорїжжя : ЗДУ, 2002. 351 с.

31. Швець Т. Стилїстичні засоби змалювання художнього образу в романі Р. Роллана "Colas Breugnon". *Науковий вїсник ДДПУ імені І. Франка*. Серія: Фїлологїчні науки (мовознавство). № 13, 2020. С. 195-199. URL : http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2020/NV_2020_13/34.pdf (дата звернення: 18.05.2023).

32. Шкодюк Н. Функції епїтета в повїстї Дорїс Лессїнг «Домївка гїрської художоби». *Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунїкації та методики викладання іноземних мов*. С. 414-416. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/5844/1/414-416.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).

33. Шпиталь А. Дорїс Лессїнг. *Слово і Час*. 2009. № 10. С. 22-25.

34. Штунїна Ю. Життя через край. Нобелївська премїя для Дорїс Лессїнг. 2007. URL : <https://www.unian.ua/culture/70330-jittya-cherez-kray-nobelivska-premiya-dlya-doris-lessing.html> (дата звернення: 18.05.2023).

35. Шульжук Н. Особливостї лїнгвїстичного аналізу художнього тексту як прагматично-комунїкативної єдностї. *Лїнгвостилїстичні студії*. 2019. Вїп. 10. С. 195-203. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18068/1/ЛС_10_5-195-203.pdf (дата звернення: 18.05.2023).

36. Яблонська Т. Особливостї лїнгвїстичного аналізу їншомовного художнього тексту. *Науковий вїсник ПНПУ їм. Ушинського. Лїнгвїстичні науки*. 2014. Вїп. 19. С. 147-155. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8853/1/Yablonskaya%20T.%20N..pdf> (дата звернення: 18.05.2023).

37. Ясинецька О. Їнтерпретація образів художнього твору як проблема перекладу. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/_2015a%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/_2015a%20(1).pdf) (дата звернення: 09.05.2023).

38. Bloom H. *Doris Lessing (Bloom's Modern Critical Views)*. New York : Chelsea House Publishers, 2003. 300 p.

39. Catherine Ju-yu Cheng. Between Virtual Past and Actual Present: Cosmic Memory in Doris Lessing's *Shikasta*. *NTU Studies in Language and Literature*. № 35. 2016. P. 35-62.
40. Children of Violence. The Four-Gated City. URL : <http://www.dorislessing.org/thecity.html> (Last accessed: 20.05.2023).
41. Conboy S. The Limits of Transcendental Experience in the Works by Doris Lessing. *Modern Language Studies*. 1990. P. 67 – 78.
42. Draine B. Substance Under Pressure: Artistic Coherence and Evolving Form in the Novels of Doris Lessing. Madison :The University of Wisconsin Press, 1983. 224 p.
43. Engdahl H. The Permanent Secretary at the Swedish Academy said that The Four-Gated City is Lessing's most important work. In *Dagens Nyheter*, October 12, 2007.
44. Gohlman A. Martha Hesse of the Four-Gated City: A Bildungsroman Already behind Her. *South Atlantic Bulletin*. 1978. 34 (1): 95–106.
45. Lessing D. Collected African stories. Vol. 1, This was the Old Chiefs Country. London : M. Joseph, 1973. P. 231-286.
46. Lessing D. Martha Quest. 340 p. URL : <https://archive.org/details/marthaquest00less/mode/2up> (Last accessed: 20.05.2023).
47. Lessing D. The Four Gated City. 632 p. URL : <https://archive.org/details/fourgatedcity00less> (Last accessed: 20.05.2023).
48. Oniani T. Functional Styles of the English Language. URL : <https://www.ijsr.net/archive/v9i3/SR20305222914.pdf> (Last accessed: 01.05.2023).
49. Sanders A. The Short Oxford History of English Literature. New York : Oxford University Press (USA), 2004. 766 p.
50. Sinclair J. Fictional world. Birmingham : English Language Research, 1986, DAM № 13. 260 p.
51. Stanford A. An Introduction to Literature. URL : http://xn--80abh0bf8azf.xn--p1ai/index/the_belles_lettres_style/0-181 (Last accessed: 01.05.2023).

52. The belles-lettres style. URL : <https://pdfcoffee.com/the-belles-lettres-style-pdf-free.html> (Last accessed: 01.05.2023).

53. The Four Gated City. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/The_Four-Gated_City (Last accessed: 20.05.2023).

54. The Four-Gated City, by Doris Lessing. URL : <https://www.commentary.org/articles/elizabeth-dalton/the-four-gated-city-by-doris-lessing/> (Last accessed: 20.05.2023).

55. The Four-Gated City. By Doris Lessing, by Mary Ellmann. *New York Times*. 1969.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Lessing D. The Four Gated City. 632 p. URL : <https://archive.org/details/fourgatedcity00less> (Last accessed: 20.05.2023).
2. Lessing D. Martha Quest. 340 p. URL : <https://archive.org/details/marthaquest00less/mode/2up> (Last accessed: 20.05.2023).
3. Lessing, Doris. “Doris Lessing at Stony Brook: An Interview by Jonah Raskin.” A Small Personal Voice , edited by Paul Schlueter, Alfred A. Knopf, 1974, p. 65.
4. Lessing, Doris. Author’s Notes. The Four-Gated City, by Lessing, New American Library, 1976, p. 165.
5. Lessing, Doris. “The Art of Fiction No. 102.” Interview by Thomas Frick. The Paris Review, no. 106, 1988, Accessed 25 Nov. 2017. URL: <https://www.theparisreview.org/interviews/2537/doris-lessing-the-art-of-fiction-no-102-doris-lessing>.
6. Lessing, Doris. Preface. The Golden Notebook, by Lessing, HarperCollins, 2012, pp. 7-21.
7. Lodge, David. The Modes of Modern Writing : Metaphor, Metonymy, and the Typology of Modern Literature . Edward Arnold, 1977.